

Правове регулювання питань перетину державного кордону дітьми в період воєнного стану

Питання перетинання державного кордону дітьми регулюється Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», Правилами перетинання державного кордону громадянами України, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57 (далі – Правила).

Правилами встановлено, що громадянин України після досягнення 16 років може виїхати за кордон самостійно без супроводу будь-кого.

За звичайних умов (в мирний період) виїзд з України громадян, які не досягли 16-річного віку, як правило, здійснювався в супроводі батьків або одного з батьків (за нотаріально посвідченою згодою другого з батьків), або в супроводі інших осіб за нотаріальною згодою обох батьків на підставі паспорта громадянина України для виїзду за кордон.

Введення воєнного стану в Україні внесло корективи в правове регулювання механізму виїзду дітей за кордон. Шляхом прийняття низки актів та внесення змін до Правил процедура перетину дітьми державного кордону суттєво спростилась: розширено перелік документів, на підставі яких дитина може виїхати за кордон, а також перелік осіб, в супроводі яких може виїхати дитина за спрощеною процедурою тощо.

Так, тепер **виїзд за межі України дітей, які не досягли 16-річного віку**, можливий в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб (за письмовою заявою одного з батьків, завіреною органом опіки та піклування) *без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків за наявності паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини* (за відсутності паспорта громадянина України)/ документів що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин державного кордону (абзац тринадцятий пункту 2³ Правил).

Для виїзду дитини в супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітнього брата, сестри, мачухи, вітчима мають бути наявні документи, що підтверджують сімейні зв'язки супроводжуючої особи з дитиною (свідоцтво про народження, свідоцтво про шлюб тощо).

Також слід мати на увазі, що постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 170 затверджено Тимчасовий порядок внесення інформації до паспорта громадянина України для виїзду за кордон, яким передбачено можливість внесення територіальними органами/територіальними підрозділами ДМС інформації про дитину до паспорта громадянина України для виїзду за кордон їх законних представників (зокрема батьків) та перетину державного кордону дітьми на підставі такого документу (інформація вноситься безоплатно в день звернення особи); а також у разі закінчення строку дії паспорта для виїзду за кордон, в тому числі дитини, продовження безоплатно в день звернення особи такого строку до п'яти років на підставі заяви особи або її законного представника (в мирний період такий паспорт підлягав обміну на новий і ця процедура займала тривалий час).

Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» спрощено процедуру оформлення нотаріусами згоди другого з батьків на виїзд дитини за кордон.

Так, цією постановою встановлено, що в умовах воєнного стану засвідчення справжності підпису на заяві про надання дозволу на виїзд дитини за кордон строком до трьох місяців здійснюється без використання спеціальних бланків нотаріальних документів на білому аркуші паперу з нанесеними на ньому за допомогою комп'ютерної техніки реквізитами нотаріуса: зображення Державного Герба України, прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), найменування державної нотаріальної контори (для державного нотаріуса), адреса робочого місця, номер телефону, адреса електронної пошти.

З метою гарантування безпеки та збереження життя і здоров'я дітей в умовах воєнного стану Правилами визначено також **спрощену процедуру перетину державного кордону особливо вразливими категоріями дітей** (постановами Кабінету Міністрів України від 01 березня 2022 р. № 179, від 12 березня 2022 року № 264 внесено відповідні зміни до Правил).

Так, згідно з пунктом 2⁴ Правил у разі введення на території України воєнного стану виїзд за межі України здійснюється:

- *дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, форми власності та підпорядкування на цілодобове перебування* (далі - діти) - у супроводі законного представника або іншої уповноваженої ним особи та за наявності:

паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини (за відсутності паспорта громадянина України)/документів, що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин державного кордону;

наказу директора закладу/установи, де проживали/перебували діти, або особи, яка його заміщує, про виїзд дітей за межі України;

письмового погодження за підписом голови або заступника обласної військової адміністрації (засвідченого печаткою) про дозвіл на виїзд за межі України дітей, погодженого з Національною соціальною сервісною службою України (Нацслужбою). Таке погодження може надаватися за допомогою електронних засобів зв'язку. У разі неможливості отримати таке погодження обласної військової (військово-цивільної) адміністрації дозвіл на виїзд за межі України дітей за запитом директора закладу/установи, де проживали/перебували діти, надає Нацсоцслужба, про що повідомляє Мінсоцполітики протягом одного робочого дня з наданням відомостей про дітей, супроводжуваних осіб/особу, державу остаточного перебування;

запрошення установ, організацій різних типів та форм власності, які уповноважені державою остаточного перебування дітей на здійснення заходів щодо прийому та супроводу дітей з інших країн. У запрошенні зазначається держава остаточного перебування дітей, кількість та категорія дітей, умови їх перебування, відповідальна організація, яка буде супроводжувати дітей протягом усього періоду їх перебування за межами України, гарантії щодо повернення дітей на територію України.

- *дітей, які не досягли 18-річного віку та не належать до категорії дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, але які зараховані до закладів різних типів, форми власності та підпорядкування на цілодобове перебування, дітей, влаштованих до сімей патронатних вихователів*, - у супроводі особи, уповноваженої керівником відповідного закладу/працівником закладу, який його заміщує, або органом опіки та піклування чи обласною військовою адміністрацією, у супроводі патронатного вихователя, який здійснює догляд за дітьми, за наявності:

паспорта громадянина України або свідоцтва про народження дитини (за відсутності паспорта громадянина України)/документів, що містять відомості про особу, на підставі яких Держприкордонслужба дозволить перетин державного кордону;

наказу директора закладу/установи, де проживали/перебували діти, або особи, яка його заміщує;

письмового погодження за підписом голови або заступника обласної військової адміністрації (засвідченого печаткою) про дозвіл на виїзд за межі України дітей, погодженого Нацсоцслужбою. Таке погодження може надаватися за допомогою електронних засобів зв'язку. У разі неможливості отримати таке погодження обласної військової (військово-цивільної) адміністрації дозвіл на виїзд за межі України дітей за запитом директора закладу/установи, де проживали/перебували діти, надає Нацсоцслужба, про що повідомляє Мінсоцполітики протягом одного робочого дня з наданням відомостей про дітей, супроводжуваних осіб/особу, державу остаточного перебування;

рішення органу опіки та піклування про влаштування дитини до сім'ї патронатного вихователя та письмового погодження за підписом голови або заступника обласної військової (військово-цивільної) адміністрації (засвідченого печаткою) про дозвіл на виїзд за межі України такої сім'ї або дітей, які влаштовані в сім'ю патронатного вихователя, із зазначенням держави їх остаточного перебування;

запрошення установ, організацій різних типів та форм власності, які уповноважені державою остаточного перебування дітей на здійснення заходів щодо прийому та супроводу дітей з інших країн. У запрошенні зазначається держава остаточного перебування дітей, кількість та категорія дітей, умови їх перебування, відповідальна організація, яка буде супроводжувати дітей протягом усього періоду їх перебування за межами України, гарантії щодо повернення дітей на територію України;

- *дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та які влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї, влаштовані на виховання та спільне проживання до дитячого будинку сімейного типу, або які перебувають під опікою, піклуванням за рішенням органів опіки та піклування, які перебувають під опікою, піклуванням за рішенням суду* - в супроводі одного із законних представників за наявності письмового погодження органу опіки та піклування чи обласної військової (військово-цивільної) адміністрації на виїзд із зазначенням держави остаточного перебування дітей.

Нацсоцслужба протягом трьох робочих днів після погодження дозволу на виїзд за межі України вище зазначених категорій дітей повідомляє про це МЗС із зазначенням держави остаточного перебування дітей.

Після прибуття таких дітей до держави остаточного перебування особи, що супроводжують дітей, зобов'язані протягом одного робочого дня звернутися до консульської установи України в державі перебування для постановки їх на тимчасовий консульський облік.

Консульська установа протягом одного робочого дня зобов'язана через МЗС поінформувати Мінсоцполітики та Нацсоцслужбу про взяття дітей на консульський облік.

Для виїзду дітей за межі України можуть бути сформовані групи дітей із супроводжуючими особами з розрахунку один супроводжуючий не більш як на 15 дітей / один супроводжуючий не більш як на чотири дитини з інвалідністю.

Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 року № 264 було врегульовано питання виїзду за кордон **особами з інвалідністю в умовах воєнного стану** (пункт 2¹ Правил).

У разі введення на території України воєнного стану супровід *дітей з інвалідністю* для виїзду за межі України може здійснюватися одним із членів їх сімей, опікуном, піклувальником, одним із прийомних батьків, батьків-вихователів, який досяг 18-річного віку та здійснює такий супровід, за наявності посвідчення, що підтверджує призначення соціальної допомоги відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю», в якому зазначено категорію «дитина з інвалідністю», або довідки про отримання державної соціальної допомоги дітям з інвалідністю, виданої структурним підрозділом з питань соціального захисту населення районної, районної у м. Києві держадміністрації, виконавчим органом міської ради, до території територіальної громади якої входить територія міста обласного значення, районної у місті (у разі її утворення) ради, або індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю, виданої лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу, або медичного висновку про дитину з інвалідністю до 18 років.

У разі введення на території України воєнного стану супровід *дітей, хворих на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісні орфанні захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, дитини, яка*

отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу в порядку та за формою, що встановлені МОЗ, здійснюється одним із батьків, усиновлювачів незалежно від віку особи, яка здійснює такий супровід. (пункт 2² Правил).

Мінсоцполітики через уповноважених представників Мінсоцполітики, Нацсоцслужби, інших центральних органів виконавчої влади, громадських об'єднань, зокрема міжнародних, та осіб, діяльність яких спрямована на захист прав дітей, може відповідно до міжурядових домовленостей проводити моніторинг умов перебування дітей за межами України, дотримання соціальних стандартів та прав у державі їх перебування та разом з консульськими установами та дипломатичними представництвами України сприяти реалізації та захисту прав та інтересів дітей, які перебувають за межами України, їх батьками та іншим законними представниками (абзац сімнадцятий пункту 2³ Правил).

За інформацією, розміщеною на сайті Державної прикордонної служби України (<https://dpsu.gov.ua/ua/news/do-uvagi-osib-yaki-planuyut-peretin-kordonu-z-krainami-s-ta-respublikoyu-moldova/>) отримати консультацію з окремих питань перетину кордону можна за телефонами:

Волинський прикордонний загін (кордон з Республікою Польща у межах Волинської області) – тел. (033) 272-09-20.

Львівський прикордонний загін (кордон з Республікою Польща у межах Львівської області) – тел. (032) 239-01-23.

Чопський прикордонний загін (кордон зі Словацькою Республікою, Угорщиною) – 067-181-42-67.

Чернівецький прикордонний загін – (кордон з Румунією, Республікою Молдова у межах Чернівецької області) – (037) 259-19-49.

Могилів-Подільський прикордонний загін – (кордон з Республікою Молдова у межах Вінницької області) – (043) 376-01-41.

Західне регіональне управління – (032) 275-62-90.

Міністерство юстиції України